

Festa popular, territori i educació**FRANCESC RODRIGO SEGURA**

Florida Universitària (Centre adscrit a la Universitat de València)

frodrido@florida-uni.es

BATALLER, GASSÓ & MARTÍN (2017): Alexandre Bataller, Héctor H. Gassó i Antonio Martín, (eds.), *Festa popular, territori i educació*, València: Publicacions de la Universitat de València.

Aquesta obra és una contribució al debat i a la reflexió sobre la importància didàctica dels elements festius i de la vivència compartida del territori. Es tracta d'un conjunt de reflexions i experiències que, des d'una perspectiva pràctica i integradora, aglutinen diversos plantejaments: de la geocrítica (Lévy; Tally; Westphal), de les geografies literàries (Bataller; Soldevila; Giramé) o de la sociologia i l'antropologia (Ariño; Janer Malina; Delgado). Doncs, tal com apunten diferents investigadors (Soldevila, Bataller), l'educació literària vinculada als espais resulta un camp extraordinàriament ric per a la innovació docent, per diferents raons: per una banda, referma l'aprenentatge significatiu de la literatura (Reyzábal i Tenorio), aprofundeix en la formació lectoliterària dels estudiants (Mendoza; Ballester; Colomer) i, al mateix temps, permet la integració de propostes derivades de la didàctica de les ciències socials (Parra i Segarra; Estrela i Bonafé; Vilarrasa), les quals aposten per contemplar la ciutat o el territori com a espai viscut que contribueix a la construcció de la identitat ciutadana i cultural.

Així doncs, aquest volum col·lectiu ofereix eines pràctiques per aprofundir en els aspectes anteriorment destacats i per afrontar el repte metodològic de la formació literària i ciutadana, amb l'establiment de connexions entre el territori i el fet literari, a través d'experiències realitzades en diverses etapes (educació infantil i primària, secundària, graus de Magisteri, etc.). Perquè, tal com s'indica al pròleg, «la festa és una de les formes d'expressió simbòlica del poble o de la comunitat humana que la protagonitza. I, com més identificada o com més articulada estiga com a societat un poble o comunitat, més genuïnes, més irrepetibles i inimitables seran les seues festes i celebracions» (pàg. 10).

Cal comentar que els estudis que s'hi inclouen sorgiren a l'empara del VI Curs de Cultura Popular i II Jornades Literatura, Territori i Educació, que es van celebrar a Ontinyent i Bocairant a l'abril de l'any 2015. La unió dels esforços conjunts de la Xarxa d'Innovació Geografies Literàries i del Grup d'Estudis Etnopoètics demostra la vigència dels estudis relacionats amb aquesta branca del coneixement. I, per això, aquest volum naix amb l'objectiu de «mirar profundament cap al nostre territori des del component folklòric i simbòlic de la festa i amb una finalitat educativa» (pàg. 11). Els dos grups abans esmentats, compten amb una àmplia trajectòria investigadora i han difós els seus treballs en diverses jornades, i encontres. Per exemple, en les cinc edicions del Curs de Cultura Po-

pular, gestat pel GEE; o en el 1r Congrés de Geografies Literàries i en les tres edicions realitzades de les Jornades LiTE (Literatura, Territori i Educació).

Cal assenyalar que *Geografies Literàries* agrupa investigadors i docents d'una àmplia trajectòria en els camps de la didàctica de la llengua i la literatura, de diverses universitats del territori lingüístic català, com Glòria Bordons i Margarida Prats de la Universitat de Barcelona, Caterina Valriu de la Universitat de les Illes Balears o Joan Borja de la Universitat d'Alacant, entre d'altres. A més, tres dels seus membres, pertanyents a la Facultat de Magisteri de la Universitat de València, han estat els encarregats de coordinar, com a editors, aquest volum.

Si ens centrem ara en l'anàlisi de l'estructura de l'obra, cal dir que aquesta s'inicia amb un pròleg, on se situa la temàtica i l'abast de l'estudi. A continuació, el llibre està estructurat en quatre seccions que, a continuació, analitzarem amb profunditat. En la primera secció, que porta com a títol «La dimensió literària», s'aborda la relació entre la literatura, la festa i la cultura popular, mitjançant quatre col·laboracions que, tot seguit, citem: Joan Borja, «Festa i poètica popular»; Tatiana Jordà, «Els elements literaris i teatrals de les festes populars valencianes com a recursos didàctics»; Salvador Palomar, «Teatre popular a l'entorn de la festa de Sant Antoni», i Llorenç Soldevila, que presenta un estudi sota l'epígraf «La Patum, la Muixiganga i els Castellers: centres de la festa a Endrets.Cat». Tots quatre articles tenen en comú que analitzen les relacions entre festa i poètica popular i descriuen els elements literaris i teatrals presents en moltes d'aquestes manifestacions. A més, subratllen el valor literari de la paraula oral o escrita, com a element central d'aquestes festivitats que formen part del patrimoni de la nostra literatura popular.

En la segona secció s'integren tres col·laboracions centrades en «l'expressió carnavalesca»: un article de Jaume Guiscafré sobre la «simbombada» (la festa de Carnestoltes del llevant mallorquí), una proposta titulada «Le Carnaval de Gadeloupe dans la littérature antillaise», plantejada per Àngel Narro i, per últim, un article de Caterina Valriu en què es descriu l'antiga festa de Carnaval o Darrers Dies de Mallorca.

En la tercera secció, titulada «El component ciutadà i identitari», s'aborden aquests dos elements que són presents en moltes festes, i el seu interès sociològic i antropològic. I s'hi inclouen els treballs següents: «La alteridad y el descubrimiento de lo propio. Propuesta de una lectura dialógica de los Diarios de George Ticknor» d'Antonio Martín; on es realitza una comparació entre la mirada del foraster i la de l'autòcton, per a reflexionar sobre determinats estereotips «nacionals» presents en algunes manifestacions festives populars, com per exemple, les corregudes de bous. En «Festes i tradicions historico culturals en l'escola: potencialitats i reptes per a una educació ciutadana», David Parra i Josep Ramon Segarra analitzen l'educació per a la ciutadania a partir del tractament escolar de la festa del Nou d'Octubre, i denuncien la banalització d'aquesta celebració que provoca l'empobriment de l'educació cívica dels infants i joves. Doncs constaten que, en els centres educatius, la celebració d'aquesta festa, d'inqüestionables im-

plicacions històriques i identitàries, sovint queda reduïda a la realització d'activitats lúdiques tot oblidant les seues implicacions sociopolítiques. Emili Samper, en «La Baixada de l'Àliga de Tarragona: l'èxit d'un acte festiu espontani», aborda el tema de la Baixada de l'Àliga, una cercavila nocturna que té lloc a Tarragona la nit del 21 de setembre. Acte festiu que va sorgir l'any 1986 per espontaneïtat popular i que s'ha institucionalitzat amb el pas dels anys. Per últim, Tomàs Vibot en «La Festa de l'Estendard. Diada Nacional de Mallorca», planteja la necessitat de recuperar el caràcter reivindicatiu de la festa, front a la seua progressiva banalització, i planteja augmentar la projecció didàctica d'aquesta celebració, ja que aglutina diversos elements que fan possible treballar els eixos curriculars de manera transversal. Com veiem, totes les aportacions d'aquesta secció coincideixen a destacar les grans potencialitats i els reptes que, per a una educació ciutadana, representen el conjunt de festes i tradicions historicoculturals i que resulta necessari abordar des de l'escola.

La quarta i última secció, «Projectes i experiències educatives», està constituïda per un conjunt de cinc articles al voltant de la dimensió educativa de la festa i del territori. El primer article és d'Alexandre Bataller «Festa a l'escola: projectes i experiències didàctiques per a l'àrea de llengua i literatura», el segon és una col·laboració de Glòria Bordons on es planteja «La implicació de l'alumnat en projectes de literatura i territori». La tercera col·laboració es tracta d'una experiència realitzada en les aules d'infantil i primària: «From Bonfire Night to Hawaiian Lei day: festivities as a way to develop the intercultural competence in the EFL classroom in pre-primary and primary levels», de Cynthia Couriel, Amparo Fernández i Leonor Medina. A continuació, apareix la proposta d'Anna Gispert, que porta per títol «De la paraula a la Festa. Una interpretació de Santa Tecla a Tarragona». I finalitza aquesta secció el treball de Margarida Prats, una aproximació al Nadal barceloní a través d'«Un projecte per treballar les festes de Nadal a Educació Infantil basat en la il·luminació nadalenca de Barcelona». Com es pot comprovar, en les cinc experiències o projectes apareixen —de manera interrelacionada— els temes de la festa i del territori i la seua dimensió educativa i plantejen maneres pràctiques per treballar tots aquests elements en les aules de distintes etapes i nivells educatius.

Tot plegat, l'obra la componen setze col·laboracions que exploren les festes populars del nostre territori des de la seua vessant educativa: tretze en català, una en espanyol, una en francès i una en anglès.

Pel que fa a la importància de l'obra, cal destacar que un dels seus ingredients més interessants és que les propostes que s'hi plantegen contribueixen a millorar l'educació literària i ciutadana d'infants i joves. Una educació que, des de la seua dimensió formativa, va més enllà de la lectura i la comprensió de textos literaris, i el seu abast inclou també, tal com assenyalen Badia i Cassany, una dimensió cultural, ja que la literatura és un dels grans exponents del saber humà i de l'expressió cultural del seu territori. Així doncs podem comprovar com aquestes propostes per vincular festa, territori i educació literària ajuden a explorar les

potencialitats culturals de l'entorn, a trencar les fronteres de l'aula i a dissenyar nous espais educatius al nostre abast en el món que ens envolta (la ciutat o el poble). Es tracta, en definitiva, de dissenyar noves formes d'educar des d'una perspectiva integradora i compromesa amb la llengua i el territori.

Amb aquest volum es confirma la vitalitat del grup d'investigació LiTE que, coordinat des de la Facultat de Magisteri de València, planteja un treball rigorós i conjunt per part de docents de diverses disciplines i de diversos nivells educatius (primària, secundària i universitat), d'investigadors, tècnics culturals, etc.; preocupats per la dimensió educativa del territori, la literatura i les expressions populars. Una xarxa d'innovació teixida arreu dels territoris de parla catalana. Alguns dels resultats, produïts per aquest grup de treball, es poden trobar en: <<http://geografiesliteraries.com/>>.

Lectures sobre la novel·la catalana del segle XXI

JOSEP CAMPS ÀRBÓS

Universitat Oberta de Catalunya, Estudis d'Arts i Humanitats
 jcampsar@uoc.edu

BROCH & CORNUDELLA (2017): Àlex Broch & Joan Cornudella (eds.), *Novel·la catalana avui 2000-2016*, Juneda: Fonoll, «Quaderns de Bellaguarda», 2.

El llibre que ressenyem és el segon de la col·lecció «Quaderns de Bellaguarda», iniciada amb *Poesia catalana avui 2000-2015* (2016), i aplega les actes de la jornada sobre la novel·la que es va celebrar a Bellaguarda, el 8 d'octubre de 2016, en el marc del 3r Encontre d'escriptors i crítics a les Garrigues; un projecte que, segons Àlex Broch, la seva *alma mater*, ha de permetre «poder arribar a ser part de la raó interpretativa que doni claus que ajudin a configurar millor el que és i ha estat la literatura catalana de bona part de les dues primeres dècades del segle» (p. 14). Val a dir que el tema d'estudi comptava amb els notables precedents de *La literatura catalana a la cruïlla (1975-2008)* (2009), un aplec de treballs, no només sobre novel·la i conte sinó també sobre la resta de gèneres que integren el sistema literari, coordinats per Isabel Graña i Teresa Iribarren; i l'assai *Narrativa catalana de la postmodernitat* (2015), de Jordi Marrugat. Seguint la línia de la col·lecció, *Novel·la catalana avui 2000-2016*, es divideix en tres seccions: «Itineraris», articles panoràmics sobre el gènere i la seva implementació en els diversos territoris de parla catalana; «Tangents», anàlisis d'un tema rellevant i concret; i «En primera persona», sobre el sentit i la finalitat del procés creatiu. El volum ha estat publicat per l'editorial Fonoll, de Juneda, amb la professionalitat i la cura amb què ens tenen acostumats els seus responsables.